

Lietuvos Respublikos
žemės ūkio ministerijai

2021-09-29 Nr. S-7784
Į _____ Nr. _____

**MOTYVUOTA IŠVADA
DĖL VALSTYBĖS ĮMONĖS VALSTYBĖS ŽEMĖS FONDO VEIKLOS SRIČIŲ,
KURIOSE EGZISTUOJA KORUPCIJOS PASIREIŠKIMO TIKIMYBĖ, 2020 METŲ
ANALIZĖS IR VERTINIMO REZULTATŲ**

Korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatymas atliktas vadovaujantis šiais teisės aktais: Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymu (toliau – Įstatymas), Korupcijos rizikos analizės atlikimo tvarkos aprašu (toliau – Aprašas), patvirtintu Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. spalio 8 d. nutarimu Nr. 1601 „Dėl Korupcijos rizikos analizės atlikimo tvarkos aprašo patvirtinimo“, ir Valstybės ar savivaldybės įstaigų veiklos sričių, kuriose egzistuoja didelė korupcijos pasireiškimo tikimybė, nustatymo rekomendacijomis, patvirtintomis Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos direktoriaus 2011 m. gegužės 13 d. įsakymu Nr. 2-170 „Dėl Valstybės ar savivaldybės įstaigų veiklos sričių, kuriose egzistuoja didelė korupcijos pasireiškimo tikimybė, nustatymo rekomendacijų patvirtinimo“.

Pagal Įstatymo ir Aprašo nuostatas, valstybės įmonėje Valstybės žemės fonde (toliau – Valstybės žemės fondas), vienoje iš pasirinktų sričių – „Žemės informacinės sistemos plėtra ir palaikymas“ veikloje „Dirvožemio erdvinių duomenų rinkinio tvarkymas“ – buvo atliktas korupcijos pasireiškimo tikimybės vertinimas.

1. Veiklos specifika.

Valstybės žemės fondas, vadovaudamasis 2020 m. gegužės 15 d. sutartimi Nr. 8P-20-78/SR-2335 (toliau – Sutartis) su Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija (toliau – Žemės ūkio ministerija) ir Nacionalinė žemės tarnyba prie Žemės ūkio ministerijos bendradarbiauja įgyvendinant Žemės ūkio ministerijos 2020-2022 metų strateginį veiklos planą, patvirtintą Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2020 m. vasario 11 d. įsakymu Nr. 3D-88 „Dėl Žemės ūkio ministerijos 2020–2022 metų strateginio veiklos plano patvirtinimo“. Valstybės žemės fondas atlieka Žemės tvarkymo ir administravimo bei erdvinės informacijos infrastruktūros vystymo programos (programos kodas 03 01) priemonės „Žemės informacinės sistemos plėtra ir palaikymas“ veiklos srities „Dirvožemio erdvinių duomenų rinkinio tvarkymas“ darbus.

Vadovaujantis paminėtos Sutarties 3 priedu – „Dirvožemio erdvinių duomenų rinkinio tvarkymo techninių reikalavimų aprašas“ – buvo atlikti dirvožemio stebėsenos (monitoringo) paruošiamieji ir lauko darbai Kelmės ir Kretingos rajonų savivaldybėse, surinkti dirvožemio pavyzdžiai, skirti dirvožemio savybių pokyčių įvertinimui ir Dirv_DR10LT patikslinimui, bei atlikta jų fizikinė (granulimetrinės sudėties) ir cheminė analizė, patikslinti Dirv_DR10LT erdvinių duomenų sluoksniai: KONTURAS, PROFILIS bei atributinės informacijos lentelė PROFILIO-HORIZONT.

Žemės našumo vertinimo darbai atliekami vadovaujantis Žemės našumo vertinimo duomenų bazės kūrimo ir duomenų atnaujinimo 2008-2011 metais programa (toliau – Programa) ir Žemės našumo vertinimo taisyklėmis, patvirtintomis Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2008 m. balandžio 15 d. įsakymu Nr. 3D-207 „Dėl žemės našumo vertinimo duomenų bazės kūrimo ir duomenų ir duomenų atnaujinimo 2008-2011 metais programos bei žemės našumo vertinimo taisyklių patvirtinimo“.

Programos tikslas – atliktus dirvožemio sistemtinių vienetų, granulimetrinės sudėties, agrocheminių savybių tyrimus ir kartografavimą, kitus klimato, žemės gamtinių ir ūkinių savybių tyrimus, kaupti ir sisteminti žemės našumui vertinti reikalingus duomenis.

Programos uždaviniai yra:

- vadovaujantis Žemės našumo balo vertinimo metodika ir naudojantis žemės našumo vertinimo programine įranga „Žemės vertinimas“, sukurti ŽNV_DB10LT;
- naudojantis sukurta ŽNV_DB10LT ir programine įranga „Žemės vertinimas“ atlikti Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų žemės ūkio naudmenų žemės našumo vertinimą balais, nustatant vertinamų teritorijų žemės našumo suvestinius rodiklius.

Stebėsenos metu buvo patikslinti dirvožemio erdvinių duomenų rinkinio Dirv_DR10LT duomenys toliau naudojami Lietuvos Respublikos teritorijos M1:10000 žemių našumo vertinimo erdvinių duomenų (Dirv_DR10LT duomenų rinkinio erdvinių duomenų sluoksnis VERTINIMAS) atnaujinimui, nes pasikeitus dirvožemio grupei, pogrupiui ar fazei, keičiasi ir žemės našumo balai.

2. Korupcijos pasireiškimo tikimybė.

Parama ūkininkaujantiems nederlingose vietovėse skiriama kasmet už kiekvieną žemės ūkio paskirties žemės hektarą, siekiant kompensuoti paramos gavėjams dėl gamtinių kliūčių žemės ūkio gamybai patirtas papildomas išlaidas ir prarastas pajamas. Pritaikius biofizikinius atrankos bei ekonominio vertinimo kriterijus, 2018 m. buvo pavirtintas naujas teritorijų pasiskirstymas pagal vietovių palankumą ūkininkauti. Paramos dydis priklauso ir nuo žemės našumo balo, kurio

nustatyme didelę reikšmę turi dirvožemio stebėsenos, atliekamos Valstybės žemės fonde, duomenys.

Už ūkininkavimą didelio nepalankumo vietovėse (DNV) mokama po maždaug 73 eurus už hektarą, mažo nepalankumo vietovėse (MNV) – apie 55 eurus už hektarą. Kompensacinės išmokos skiriamos ir ūkininkaujantiems intensyvaus karsto zonoje – po 44 eurus už hektarą o potvynių užliejamose teritorijose – po maždaug 48 eurus už hektarą.

Dirvožemio stebėsenos veikla formaliai atitinka Įstatymo 6 straipsnio 3 dalyje nurodytą korupcijos riziką sąlygojantį kriterijų – pagrindinės funkcijos yra kontrolės ar priežiūros vykdymas (2 kriterijus).

Buvo vertinama prielaida, ar nėra sudarytų sąlygų atsirasti korupcijos pasireiškimo tikimybei, nustatant teritorijos žemės našumo vertinimo balą, siekiant gauti naudą iš nenašiose žemėse vykdančių veiklą ūkininkų už teritorijų priskyrimą prie didesnio nepalankumo ūkininkauti vietovių, kas galėtų sąlygoti ir didesnės paramos gavimą.

Analizuotas laikotarpis – nuo 2020 m. rugpjūčio 1 d. iki 2021 m. rugpjūčio 31 d.

Atkreiptinas dėmesys, kad mažiau palankių ūkininkauti vietovių nustatymo tvarkos ir mažiau palankių ūkininkauti vietovių, patvirtintų Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2004 m. vasario 27 d. įsakymu Nr. 3D-72 „Dėl mažiau palankių ūkininkauti vietovių“, 3.1 punkte nurodytas vienas iš mažiau palankių ūkininkauti vietovių nustatymo kriterijų – „mažo našumo žemės ūkio naudmenų, įvertintų ne daugiau kaip 32 našumo balais, dalis žemės ūkio naudmenose yra 20 proc. didesnė negu vidutiniškai šalyje“.

Pažymėtina, kad Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programos priemonės „Išmokos už vietoves, kuriose esama gamtinių ar kitų specifinių kliūčių“ įgyvendinimo taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2019 m. balandžio 1 d. įsakymu Nr. 3D-187 „Dėl Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programos priemonės „Išmokos už vietoves, kuriose esama gamtinių ar kitų specifinių kliūčių“ įgyvendinimo taisyklių patvirtinimo“, 19.1.2 punkte reglamentuojama, jog numatomos išmokos dydis priklauso nuo žemės našumo balo, t. y. „prie vietovių, kuriose esama didesnio intensyvumo gamtinių kliūčių ir (arba) trūkumų, priskirtos seniūnijos, kurių $V_{nb} \leq 32$, ir kurių sąrašas pateiktas šių taisyklių 2 priede“. Tuo tarpu pagal paminėtų taisyklių 19.4.2 punktą, „tais atvejais, kai pareiškėjų deklaruojamas plotas patenka į skirtingo intensyvumo ir (arba) pobūdžio gamtinių kliūčių teritorijas, vertindama jų paraiškas bei apskaičiuodama paramą pagal priemonę, Nacionalinė mokėjimo agentūra prie Žemės ūkio ministerijos taiko tokią pirmumo suteikimo tvarką – paraiškose pirmumą įgyja plotai, priskiriami vietovėms, kuriose esama didesnio intensyvumo gamtinių kliūčių ir (arba) trūkumų, kurių vidutinis seniūnijos

žemės našumo balas (Vnb) seniūnijos lygmeniu yra ne didesnis už 32 balus imtinai“. Taigi paminėti teisės aktai reglamentuoja paramos ūkininkams dydžio nustatymo tvarką.

Atkreiptinas dėmesys, jog kai kurie Ūkininkų sąjungos skyrių vadovai skundėsi, kad braižant naują erdviųjų dirvožemio duomenų sluoksnių žemėlapi stigo viešumo, todėl nemaža dalis žmonių jaučiasi apgauti. „Mūsų žemės nuo tarybinių laikų buvo priskiriamos prie pačių prasčiausių. Ar dabar galėjo staiga pagerėti? Juk čia vien smėlis, žvyras ir dar gausybė akmenų. Čia žemės našumas vietomis siekia vos 26 balus, žmonės laiko gyvulius, nusipjauna žolės. Jeigu jie neteks kad ir menkų išmokų, prašys pašalpų, o žemės vėl apžels karklynais“, – teigė Vilkaviškio skyriaus vadovas.

3. Išvada.

Žemės našumo balo vertinimo metodikos (toliau – Metodika), patvirtintos Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2007 m. liepos 31 d. įsakymu Nr. 3D-359 „Dėl Žemės našumo vertinimo metodikos patvirtinimo“, 16 punkte nurodyta, kokie duomenys reikalingi baziniam žemės našumo balui apskaičiuoti: „Žemės našumo įvertinimo baziniam balui (Bnb) nustatyti reikalingi normatyvai parengti apibendrinus Lietuvos žemdirbystės instituto Agrocheminių tyrimų centro, kitų minėto instituto padalinių, Vandens ūkio instituto, VĮ Valstybinio žemėtvarkos instituto, Lietuvos žemės ūkio universiteto žemės ūkio augalų lauko bandymų duomenis. Tyrimų metu nustatytas pagrindinių žemės ūkio augalų derlingumas jo priklausomybė nuo dirvožemių sistematinių vienetų ir granulimetrinės sudėties vertinimo grupių savybių. Gauti duomenys palyginti tarpusavyje ir nustatytas vidutinis derlingumas, patikslinus dirvožemių įtręšimo, klimato sąlygų įtakos, agrocheminių savybių ir kitus veiksnius. Nustatytos kiekvienos dirvožemių ir granulimetrinės sudėties vertinimo grupės pagrindinės žemės ūkio augalų grupės, kurių derlingumo vidurkis apskaičiuotas ploto vienetui tenkančios bendrosios energijos kiekiu (skaiciuojant tik pagrindinę produkciją) sutartiniais vienetais – gigadžauliais (GJ). Gautas sutartinių vienetų kiekis dauginamas iš koeficiento 0,80, išreiškiančio vidutinio derlingumo (GJ/ha) vyraujančiuose šalies dirvožemiuose santykį su žemės ūkio naudmenų dirvožemių našumo įvertinimo preliminariai šalyje nustatyta vidutine balo verte 39-41 balų intervalu. Gauti baziniai žemės našumo balai rodo dirvožemio grupės vidutinį našumą, kuris nustatytas atskirai nesusausintos (arba nesusausintos) ir nesusausintos (sausintos) žemės pagal dirvožemių granulimetrinės sudėties grupes (...)“.

Bazinio žemės našumo balo nustatymui naudojami pataisos koeficientai numatyti Metodikos 18 ir 19 punktuose:

„18. Vertinamo žemės ploto našumo balas nustatomas bazinį žemės našumo balą (Bnb) dauginant iš pataisos koeficientų, išreiškiančių vertinamo žemės ploto dirvožemių agrocheminių

savybių, akmenuotumo, taip pat vietovės klimato sąlygų ir dirvožemių dangos įvairovės įtaką žemės našumui.

19. Dirvožemio agrocheminių savybių pataisos koeficientai įvertina dirvožemių sukultūrinimo laipsnį ir dirvožemio rūgštumo (pH), fosforingumo, kalingumo ir humusingumo įtaką žemės ūkio augalų derlingumui. Koeficientų (K_1 , K_2 , K_3) reikšmės nustatytos pagal žemės ūkio augalų biologinio derlingumo bandymų duomenis“.

Visi koeficientai naudojami naudingumo balo nustatymui:

$N_b = B_{nb} \times K_1 \times K_2 \times K_3 \times K_4 \times K_5 \times K_6$, kur:

K_1 – balo pataisos koeficientas dėl dirvožemių rūgštumo (pH);

K_2 – balo pataisos koeficientas dėl dirvožemių fosforingumo;

K_3 – balo pataisos koeficientas dėl dirvožemių kalingumo;

K_4 – dirvų akmenuotumo pataisos koeficientas;

K_5 – dirvožemių dangos įvairovės (margumo) pataisos koeficientas;

K_6 – klimato sąlygų pataisos koeficientas.

Toliau skaičiuojamas vidutinis vertinamų sklypų žemės našumo balas ir vertinamos teritorijos vidutinio našumo balas.

Iš pateiktų žemės vertinimo metodikos nuostatų matome, kiek daug parametru, tyrimų ir duomenų naudojama žemės našumo balui nustatyti. Todėl manytina, kad korupcijos pasireiškimo tikimybė – minimali.

Už dirvožemių duomenų bazės papildymą ir atnaujinimą pagal naujus tyrimo duomenimis, vadovaudamiesi klasifikacijos sisteminiais vienetais, suderintais su FAO-UNESCO Pasaulio dirvožemių legenda ir pagrindiniais nurodymais pasaulio dirvožemių ištekliams apibūdinti, taip pat atsakingi:

- Dirvožemio duomenys – Dirv_DR10LT erdvinių duomenų sluoksnis KONTURAS – Valstybės žemės fondas;

- Melioracijos duomenys – Mel_DR10LT – Valstybės žemės fondas;

- Agrocheminiai rodikliai – DirvAgroch_DR10LT – LAMMC Agrocheminių tyrimų laboratorija.

Pažymėtina, kad dirvožemio akmenuotumo, margumo ir klimato pataisų koeficientai yra pateikti kadastro vietovių lygmeniu pagal vertinimo metodiką ir nėra atnaujinti nuo pirmo 2013-2014 m. atlikto skaitmeninio žemės našumo balo vertinimo.

Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad žemės našumo balai bus perskaiciuoti visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje žemės ūkio naudmenų apimtimi 2023 metais. Dirv_DR10LT erdvinių duomenų sluoksniai VERTINIMAS ir VIETOVĖ buvo sukurti 2018 m. ir pagal Lietuvos

Respublikos žemės ūkio ministro 2018 m. lapkričio 6 d. įsakymą Nr. 3D-790 „Dėl žemės ūkio ministro 2014 m. gruodžio 30 d. įsakymo Nr. 3D-1018 „Dėl Lietuvos Respublikos teritorijos atnaujintų žemės našumo vertinimo duomenų skelbimo ir naudojimo“ pakeitimo“ galioja nuo 2019 m. sausio 1 d. iki naujo vertinimo.

Tuo tarpu atskiro žemės sklypo vidutinis žemės ūkio naudmenų našumo balas gali būti perskaičiuotas tik keliais atvejais:

- po atliktų kadastrinių sklypo matavimų;
- jei pasikeitė sklypo melioracinė būklė;
- jei savininkas turi atliktus naujus agrocheminių tyrimų duomenis;
- jei savininkas buvo užsakęs ir yra atliktas naujas sklypo dirvožemių tyrimas, kurio metu pasikeitė dirvožemio tipų duomenys.

Viena iš pagrindinių sąlygų užtikrinančių skaidrumą – duomenų viešinimas.

2018 metais Dirv_DR10LT erdvinių duomenų rinkinys yra papildytas naujais erdvinių duomenų sluoksniais VERTINIMAS, kuriame sukaupti duomenys apie žemės ūkio naudmenų vertinamo plotinio kontūro dirvožemių tipologinius vienetus ir granulimetrinę sudėtį, žemių melioracinės būklės ir užmirkimo informaciją, dirvožemių dangos įvairovės (margumo), klimato sąlygų, dirvožemių akmenuotumo, dirvožemių agrocheminių savybių, vertinamo plotinio kontūro bazinį balą, vertinamo plotinio kontūro žemės našumo balą ir VIETOVĖ, kuriame sukaupti duomenys apie vyraujančią administracinio vieneto dirvožemių granulimetrinę sudėtį, žemės melioracinę būklę, agrochemines savybes, apskaičiuotas administracinio vieneto žemės našumo balas. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2014 m. gruodžio 30 d. įsakymu Nr. 3D-1018 „Dėl Lietuvos Respublikos teritorijos atnaujintų žemės našumo vertinimo duomenų naudojimo“ (<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/0ecb9fa090ba11e4bb408baba2bddd3/asr>), kaip reikalauja Dirvožemio erdvinių duomenų rinkinio tvarkymo Techninių reikalavimų aprašas, Valstybės žemės fondas užtikrina, kad atnaujintas Dirv_DR10LT būtų paskelbtas Lietuvos erdvinės informacijos portale bei Žemės informacinėje sistemoje. Taigi duomenys yra vieši ir visiems prieinami susipažinti.

Atlikęs darbus, Valstybės žemės fondas perduoda Nacionalinei žemės tarnybai prie Žemės ūkio ministerijos teisę ir visas išimtines autoriaus turtines teises į Dirv_DR10LT visam turtinių teisių galiojimo terminui ir teritorijai, Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 15 straipsnio 1 dalyje nurodytiems kūrinų naudojimo būdams.

Taigi, iš to, kas išdėstyta, darytina išvada, jog Valstybės žemės fondo vykdomoje veikloje „Dirvožemio erdvinių duomenų rinkinio tvarkymas“ korupcijos pasireiškimo tikimybė vertinama kaip minimali.

Pažymėtina, kad Valstybės žemės fondui nesuteikta teisė vienašališkai tvarkyti, ar keisti dirvožemio erdviųjų duomenų rinkinį Dirv_DR10LT bei vykdyti duomenų kontrolę. Valstybės žemės fondas atsakingas už savo dalies duomenų tikslinimą, ataskaitų apie atliktus darbus teikimą bei savalaikį ir tikslų Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro įsakymų vykdymą.

Tvarkant jautrius duomenis Valstybės žemės fonde imtasi visų būtinų korupcijos prevencijos priemonių ir įvertinti veiksniai užtikrinantys skaidrų veiklos vykdymą:

Išoriniai veiksniai:

- veikla reglamentuota Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro įsakymais, kuriuose korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatymo metu nerasta prieštaravimų ar spragų, sudarančių galimybę teisės aktų interpretacijoms;

- duomenys viešinimi;

- paskirstyta atsakomybė tarp institucijų. Dirvožemio agrocheminių savybių pataisos koeficientai nustatomi skirtingų įstaigų, duomenų kontrolę vykdo Nacionalinė žemės tarnyba prie Žemės ūkio ministerijos ir Žemės ūkio ministerija.

Vidiniai veiksniai:

- antikorupcinis darbuotojų švietimas – pastaraisiais metais Valstybės žemės fonde buvo priimti ar atnaujinti teisės aktai, sąlygojantys korupcijos mažinimą ir jos pasireiškimo tikimybę, vykdytos darbuotojų apklausos dėl tolerancijos korupcijai;

- visi paminėtus darbus atliekantys darbuotojai, teisės aktų nustatyta tvarka ir terminais deklaruoja viešuosius ir privačius interesus;

- užduotys deleguojamos skaidriai ir viešai;

- efektyvus užduočių valdymas – Dirvožemio darbų grupėje tiksliai suformuotos užduotys, geri darbuotojų veiklos rezultatai, sutartys vykdomos kokybiškai ir laiku. Visi Dirvožemio grupės darbuotojai įtraukti į darbo procesą;

- geranoriška, kolegiška ir profesionali darbinė aplinka – nors Dvožemio grupėje maža darbuotojų kaita, prie jos neseniai prisijungė jauni specialistai, kurie imliai mokinasi iš patyrusių kolegų. Patirtį turintys darbuotojai noriai perduoda žinias jaunesiems specialistams. Dirvožemio grupei vadovaujantis darbuotojas – kompetentingas ilgametis Valstybės žemės fondo darbuotojas.

Kadangi korupcijos rizikos analizės minėtoje veikloje nebuvo atlikta anksčiau, nėra galimybės vertinti kaip šalinami nustatyti trūkumai.

Direktorė

Lina Zinkevičienė

Išvadą parengė:

Valstybės įmonės Valstybės žemės fondo kovos su korupcija komisijos pirmininkė valstybės įmonės Valstybės žemės fondo patarėja Rita Latvytė, mob. 8 614 68065, el. p. rita.latvyte@vzf.lt